

Faunabeheer bij Staatsbosbeheer

– een samenvatting

Faunabeheer

Onder de term *faunabeheer* vallen alle ingrepen in de aantallen (stand/populatieomvang) van een bepaalde diersoort. Een van die manieren is afschot: dieren in het wild afschieten. In het dagelijks leven worden de termen *jacht*, *faunabeheer*, *populatiebeheer*, *schadebestrijding* en *afschot* door elkaar gebruikt. In de Wet natuurbescherming staat elk van deze termen voor een specifieke situatie. In deze samenvatting gebruiken we de begrippen zoals die in de wet gebruikt worden.

Kaders

Staatsbosbeheer beheert zo'n 270.000 hectare van het groene erfgoed van Nederland; natuur die we beschermen, die je kunt beleven en die we samen met en voor anderen duurzaam benutten. Bij het beheer van terreinen komt ook de verantwoordelijkheid voor de in de terreinen levende wilde dieren.

De Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer en de Wet Natuurbescherming bieden kaders, maar schrijven niet in detail voor hoe Staatsbosbeheer de terreinen dient te beheren. Binnen de wettelijke kaders heeft Staatsbosbeheer zelfstandig keuzen te maken: het maatwerk dat per terrein nodig is vanuit onze rol als professioneel beheerder. Dat doet Staatsbosbeheer open en eerlijk en altijd toegankelijk voor verbeterpunten en andere zienswijzen.

Provincies hebben de wettelijke taak om zowel natuurbeleid als faunabeleid op te stellen. Voor beide is Staatsbosbeheer (mede-)uitvoeder. Ook is Staatsbosbeheer vertegenwoordigd in de faunabeheereenheden (FBE's) in Nederland, waardoor het medeverantwoordelijk is voor de provinciale faunabeheerplannen. Deze plannen vormen de grondslag voor het verlenen van ontheffingen voor schadebestrijding door de provincie en bieden kaders voor de uitvoering van het faunabeheer. Het faunabeheerplan en de ontheffing ontslaan Staatsbosbeheer echter niet van de verantwoordelijkheid als terreinbeheerder om zelfstandige en verstandige afwegingen te maken. Voor vertaling van de faunabeheerplannen en ontheffingen naar maatregelen in de terreinen van Staatsbosbeheer is maatwerk nodig, bijvoorbeeld op basis van regionale afspraken of het daadwerkelijk vóórkomen van schade. In dezen handelt Staatsbosbeheer als iedere grondgebruiker. Bij de vertaling van het faunabeheerplan naar uitvoering van faunabeheer in de terreinen stelt Staatsbosbeheer de doelen voor de terreinen voorop.

Beschermen, beleven, benutten

Staatsbosbeheer werkt vanuit drie basisprincipes: beschermen, beleven, benutten.

Beschermen

Dieren in terreinen van Staatsbosbeheer zijn onderdeel van het (ecologisch) systeem in het betreffend terrein, en zijn - conform de Wet natuurbescherming - beschermd. Het uitgangspunt is dat zij ruimte krijgen voor hun natuurlijke levensloop. Enkel bij wet bepaalde uitzonderingen en mogelijkheden, bieden ruimte voor afwijking van dit uitgangspunt.

Beleven

De (zichtbaarheid van) dieren (draagt) dragen bij aan de belevingswaarde van de terreinen voor onze bezoekers en gebruikers. Indien faunabeheer aan de orde is, dan wordt het met zoveel zorg uitgevoerd dat het de zichtbaarheid van dieren voor bezoekers en gebruikers niet of minimaal beïnvloedt.

Benutten

In het geval faunabeheer aan de orde is, gaat Staatsbosbeheer zakelijk om met de financiële aspecten daarvan. Waar faunabeheer een marktwaarde heeft, vraagt Staatsbosbeheer een vergoeding voor het faunabeheer.

Afwegingen ten aanzien van faunabeheer

De afweging om in een terrein al dan niet faunabeheer toe te passen, is maatwerk, simpelweg omdat de doelen voor de terreinen (kunnen) verschillen, de omgeving van elk terrein anders is en/ of omdat de per terrein de motieven voor faunabeheer (kunnen) verschillen. En de noodzaak tot ingrijpen verschilt afhankelijk van de schadesituatie ter plekke/in de omgeving.

De bij wet bepaalde uitzonderingen en mogelijkheden kunnen leiden tot een of meer motieven voor de keuze faunabeheer toe te passen. Deze motieven worden betrokken in de afweging om al dan niet over te gaan tot faunabeheer in de vorm van afschot. Het betreft de volgende motieven:

Gevolgen eigen terreinen

- a. De doelen voor onze terreinen worden ernstig bedreigd door in het wild levende dieren. Die bedreiging kan niet verantwoord op een andere manier opgelost worden.
- b. In geval van uitzichtloos lijden, met name bij wilde hoefdieren.

Goed nabuurschap

- c. Onze burens (derden), inclusief het verkeer, lopen (economische of ecologische) schade op of risico's door in het wild levende dieren uit terreinen van Staatsbosbeheer. De risico's of schade kunnen niet verantwoord op een andere manier worden voorkomen of opgelost.
- d. Het completeren van een jachtveld van derden, dat te weinig oppervlak heeft om bejaagd te kunnen worden of voor uitvoering van beheer en schadebestrijding
- e. kleine (<40ha) terreinen die geen rol van betekenis spelen v.w.b. 'beschermen' of 'beleven' kan de jacht (op de 5 wildsoorten) vanuit goed nabuurschap worden verhuurd.

Partner van de overheid

- f. Indien in provincies nulstand- of nulschade-beleid geldt voor een of enkele in het wild levende diersoorten.
- g. Als onderdeel van een ganzenakkoord met vastgelegde afspraken over winterrust en schadebeperking op provinciale of landelijke schaal (dus ook als lokale schade beperkt is).

Toelichting op deze mogelijkheden

a) De doelen voor onze terreinen

Staatsbosbeheer heeft als opdracht de bos-, natuur- en landschapswaarden in de aan ons toevertrouwde terreinen te ontwikkelen, te herstellen en in stand te houden. De in het wild levende dieren zijn een onlosmakelijk en wezenlijk onderdeel van het ecosysteem in de terreinen. Faunabeheer door afschot kan aan de orde zijn als de doelen voor het terrein door in het wild levende dieren worden bedreigd, bijvoorbeeld omdat soorten elkaar (dreigen te) verdringen door overmatige vraat, voedselconcurrentie of predatie, om sterftepieken van wilde hoefdieren door voedselgebrek te voorkomen.

b) Beëindiging van uitzichtloos lijden

Afschot kan nodig zijn om een dier uit zijn lijden te verlossen: bijvoorbeeld gewond, ziek, aangeschoten of aangereden wild, waarvan ingeschat wordt dat het niet vanzelf zal herstellen ('uitzichtloos'). Dan staat Staatsbosbeheer ook afschot toe in zijn terreinen.

c) Schadebestrijding

Omdat onze terreinen grenzen aan die van andere eigenaren, heeft ons optreden gevolgen voor de burens. Wij houden rekening met onze burens in het kader van goed nabuurschap.

Indien aanzienlijke schade door dieren ontstaan is of dreigt te ontstaan, die niet op verantwoorde andere wijze kan worden opgelost of voorkomen, kan Staatsbosbeheer faunabeheer (en afschot) toepassen, mits de maatregel onderdeel is van een faunabeheerplan en daarvoor ontheffing door provincie is verleend. Naast landbouwschade speelt ook verkeersveiligheid een rol. Overlast bij particulieren, bijvoorbeeld schade aan de tuinrichting of gedode hobbykippen, valt zelden onder het criterium van aanzienlijke schade.

Degene bij wie de schade plaatsvindt, is als eerste verantwoordelijk om die schade te voorkomen. Daarom moeten naburige bewoners of bedrijven zelf maatregelen nemen om schade te bestrijden. Door afrasteren of verjagen is (dreiging van) schade vaak te voorkomen. Ook kan degene die schade lijdt, afschot op het eigen terrein (laten) uitvoeren.

Bieden de (voorzorgs-)maatregelen geen bevredigende oplossing, dan kan het nodig zijn in naastgelegen gebieden van Staatsbosbeheer faunabeheer door afschot toe te passen. Daarbij is de tevredenheid van de burens overigens niet maatgevend.

Indien het gaat om schade door een van de wildsoorten dan kan ook jacht (op de betreffende soort) als middel (juridisch instrument) worden ingezet voor schadebestrijding zoals ook door de wet bedoeld.

d) Completeren van een jachtveld van derden

Aan het gebruik van het geweer voor afschot van dieren zijn wettelijke eisen gesteld. Een van die eisen ziet op de vorm en omvang van een jachtveld. Soms wordt een potentieel jachtveld van een derde doorsneden door eigendom (bijvoorbeeld door een landschappelijk element) van Staatsbosbeheer. In dat geval voldoet het jachtveld niet aan de wettelijke eisen en mag er niet met het geweer gejaagd worden ('hectare' of 'cirkel'-eisen). Soms kan met een (deel van een) terrein van Staatsbosbeheer het jachtveld van een derde compleet worden gemaakt. In zo'n geval kan Staatsbosbeheer –ook zonder dat sprake is van schade of uitzichtloos lijden als bedoeld in a), b) of c)-afschot toestaan in het kader van goed nabuurschap. Afhankelijk van de doelen voor het terrein en de verwachte effecten van afschot, verhuurt Staatsbosbeheer dergelijke percelen op basis van 'jacht op afroep' of gewone verhuur van jacht.

e) Losliggende terreinen (<40ha) van Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheerterreinen met een omvang <40 ha en die liggen in bejaagd gebied van derden bevatten geen eigenstandige populatie wildsoorten. Dergelijke terreinen spelen daarom vaak geen rol van betekenis in de bescherming van de bejaagde soorten. De effecten van jacht (op de vijf wildsoorten) leiden evenmin tot verslechtering van de wettelijke bescherming of significante verstoring van soorten of gebieden. In dergelijke terreinen, dus zonder belangrijke natuur- of recreatieve waarde, kan daarom vanuit goed nabuurschap jacht (op de 5 wildsoorten) worden toegestaan. Staatsbosbeheer verhuurt dergelijke percelen op basis van gewone verhuur van jacht.

In alle gevallen moet - ook bij goed nabuurschap - aan de volgende criteria zijn voldaan:

- Jacht is afgestemd op schadebestrijding en populatiebeheer en staat ten dienste van het gebied en is als zodanig benoemd en beschreven in het faunabeheerplan van de FBE.
- Er is geen sprake van (kans op) strijdigheid met de doelen voor het terrein (zoals de recreatiefunctie en/ of rustgebied voor het wild en/ of leefgebied van kwetsbare of beschermde soorten) en/ of de doelen voor het Natura 2000-gebied.
- het perceel is geen onderdeel van een gebied dat naar verwachting binnen zes jaar een andere functie of inrichting krijgt, waardoor jacht ongewenst wordt.

f) Nulstand- en nulschade-beleid

In enkele provincies geldt een nulstand- of een nulschade-beleid bijvoorbeeld ten aanzien van het wild zwijn. In deze gevallen werkt Staatsbosbeheer mee aan het bereiken van deze doelstellingen, mits dit in een planmatige aanpak ingebed is en mits dit zonder ongewenste gevolgen voor andere kwetsbare soorten kan plaatsvinden. Er wordt ook hier weer maatwerk toegepast.

g) Afschot in het kader van een ganzenakkoord

Ganzen veroorzaken verspreid over vrijwel alle provincies landbouwschade. In veel provincies zijn inmiddels afspraken gemaakt over het terugdringen van schade door ganzen. Voor Staatsbosbeheer is het –vanuit de wettelijke taak- belangrijk dat er in de winter voor de trekganzen voldoende rust is. Staatsbosbeheer kan toestaan dat aantallen ganzen in zijn terreinen worden teruggedrongen - ook al is lokale schade beperkt - indien afschot van

ganzen onderdeel is van een totaalpakket met vastgelegde afspraken over winterrust en schadebeperking op provinciale schaal. Zijn er geen afspraken als hiervoor bedoeld, dan staat Staatsbosbeheer geen afschot toe, tenzij een van de eerder genoemde uitzonderingsgronden (a tot en met e) spelen.

Staatsbosbeheer staat afschot van ganzen alleen toe als dat niet strijdig is met de doelen voor onze terreinen (beheren, beleven en benutten) en de (wettelijk) beschermde natuur hiervan geen schade ondervindt. Staatsbosbeheer schaalt de inspanning binnen eigen terreinen af op het moment dat de afgesproken schadeniveaus of populatieomvang is bereikt. Afschot staan we toe gedurende de looptijd van de afspraken. Vervolgens worden de afspraken en de behaalde resultaten geëvalueerd en worden nieuwe afspraken gemaakt. Staatsbosbeheer werkt mee aan maatwerk in beheer.

Faunabeheerovereenkomst

Indien er besloten is tot afschot, dan worden afspraken hierover schriftelijk vastgelegd. Er zijn diverse contractvormen mogelijk als het gaat om verhuur van jacht en/of schadebestrijding. Meestal wordt gebruik gemaakt van een faunabeheerovereenkomst. Dit contract wordt voor de duur van zes jaar gesloten met de partij die het afschot uitvoert. Meestal wordt een faunabeheerovereenkomst afgesloten met een wildbeheereenheid (WBE). Een WBE is een samenwerkingsverband van jachtaktehouders, oftewel jagers. Binnen de WBE nemen dan een of meer jagers het afschot voor hun rekening. Staatsbosbeheer voert het afschot gewoonlijk niet zelf uit. Alleen bij hoge uitzondering wordt een medewerker van Staatsbosbeheer belast met afschot in eigen terrein. Voor alle contractvormen kan een financiële vergoeding gevraagd worden.

Prijzen

Staatsbosbeheer laat afschot tegen betaling door derden uitvoeren. Zij betalen hiervoor een afgesproken bedrag. Staatsbosbeheer hanteert landelijk uniforme prijzen. Jaarlijks wordt door Staatsbosbeheer een inflatiecorrectie toegepast op de prijzen, waarna de nieuwe tarieven gelden voor alle contracten die in dat jaar ingaan. We indexeren niet tijdens de looptijd van een lopend contract: het vastgelegde bedrag is van kracht voor de hele looptijd van het contract. Daardoor gaat – bij een nieuw contract met dezelfde contractspartij – de prijs van het nieuwe contract in één keer met zes jaar inflatiecorrectie omhoog.

Kwaliteit van de uitvoering

Nederland wordt drukker: meer mensen, meer voertuigen, meer toeristen, en meer druk op het leefgebied van dieren. Van de jager vraagt dit steeds meer kennis over het gedrag en leefwijze van het dier. Het voorkomen van maatschappelijke schade (bijv. aanrijdingen) zonder negatieve gevolgen voor zichtbaarheid, natuurlijk gedrag en leefwijze van de dieren, zijn belangrijke doelstellingen van het beheer. De uitvoering van het beheer moet daarom gericht zijn op behoud van natuurlijk gedrag, zichtbaarheid, en bijdragen aan de welzijn van het dier. Uitvoeringsgemak is daaraan

Loodvrije munitie

In verband met biodiversiteit, behoud van voedingsstoffen als kalk en andere mineralen, en een goed functionerend ecosysteem blijven er meer en grotere kadavers liggen in de gebieden van Staatsbosbeheer. Omdat lood giftig is voor levende wezens, stelt Staatsbosbeheer het gebruik van loodvrije munitie verplicht voor nieuwe en vervolgcontracten.

ondergeschikt. Om dit goed te kunnen doen moet de jager beschikken over voldoende kennis en kunde.

Staatsbosbeheer verwacht dat een jager goed opgeleid is, en zich blijft ontwikkelen zolang hij een overeenkomst heeft met Staatsbosbeheer. Minimale vereiste is dat hij zijn schietvaardigheid aantoonbaar op peil houdt, bijvoorbeeld met een schietpaspoort of vergelijkbaar bewijs, en dat de kogelbuks aantoonbaar goed ingeschoten is. Daarnaast gelden specifieke omstandigheden bij afschot van grote wilde hoefdieren. Per 2021 stelt Staatsbosbeheer de reebeheercursus van het IPC-Groene Ruimte¹ verplicht aan allen die een nieuwe overeenkomst afsluiten met reeënbeheer. Voor afschot van edelhert, damhert en wild zwijn geldt dat jagers de grofwildcursus van het IPC-Groene Ruimte met goed gevolg doorlopen moeten hebben.

¹ Op dit moment is dit de opleiding die inhoudelijk voldoet aan de eisen vanuit Staatsbosbeheer. Als in de toekomst alternatieven komen die kwalitatief net zo goed zijn, kunnen deze ook in aanmerking komen.